

Kulturdepartementet

Høringsbrev om ny stortingsmelding om idrett

Nasjonalforeningen for folkehelsen er en frivillig, humanitær organisasjon som arbeider med folkehelse, forskning på hjerte- og karsykdommer og demens. Vi har 27 000 medlemmer og over 500 lokale foreninger som jobber med forebygging og folkehelse, inkludert fysisk aktivitet, i sine nærmiljøer.

Kulturdepartementet har bedt om innspill til meldingsarbeidet, knyttet til to hovedspørsmål. Her er våre svar på disse:

- ***Hva skal være de sentrale målene i den statlige idrettspolitikken, og hvilke målgrupper er de viktigste?***

Fra et folkehelseperspektiv har vi store utfordringer med en befolkning som beveger seg for lite i forhold til hva vi trenger for å ta vare på helsen. Kun én av tre (32 prosent) oppfyller Helsedirektoratets minimumsanbefalinger for fysisk aktivitet om minst 150 minutter moderat fysisk aktivitet per uke eller 75 minutter med høy intensitet. Kartleggingsundersøkelsen fra Idrettshøgskolen og Folkehelseinstituttet (2019) viser at barn og ungdom heller ikke er aktive nok i hverdagen. Over 80 prosent av norske ungdommer mellom 11 og 17 år driver med så lite fysisk aktivitet at det er skadelig for helsen, viser nye globale studier gjort av Verdens helseorganisasjon (WHO). Den statlige idrettspolitikken bør derfor ha som ambisjon å bidra til økt fysisk aktivitet i befolkningen, både innenfor og utenfor den organiserte idretten. En hovedoppgave er derfor å bygge ned barrierer for deltakelse, som tilgjengelighet og økonomi.

Nasjonalforeningen for folkehelsen ber om at idrettsmeldingen særlig vektlegger tiltak som bidrar til å redusere de store sosial ulikhetene i barn og unges inkludering i fysisk aktivitet og idrett.

- ***Hvilke temaer og utfordringer er det viktig at meldingen drøfter?***

a) Utjevning av sosial ulikhet

Å være i aktivitet i et inkluderende miljø i barne- og ungdomsår er en viktig investering for mestring, helse og livskvalitet. Det motsatte - utenforskap og manglende tilhørighet - er skadelig. Det er godt dokumentert at sosiale ulikheter i ungdomsårene manifesterer seg som sosiale ulikheter i helse gjennom livsløpet. Tall fra Folkehelseinstituttet viser at menn på toppen av lønnsstatistikken i snitt lever 14 år lengre enn menn på bunnen av statistikken. Utjevning av mulighetene våre til friske og lange liv må skje på mange arenaer, der også fritidsarenaen har stor betydning.

Over 90 prosent av alle barn og unge har vært innom organisert idrett gjennom oppveksten, viser tall fra Ungdata. Som den største felles oppvekstarenaen ved siden av skolen, har idretten et stort samfunnsoppdrag for å bidra til inkludering og folkehelse.

Deltakelse i organisert idrett er skjevt fordelt og forskjellene øker. Idretten var mer inkluderende for noen tiår tilbake. Forskjellene i deltagelse fra 1950-tallet, var nærmest borte da vi kom til 1980-tallet. Da lyktes man med å skape en idrett som var for alle. Men siden 2000-tallet viser forskning at de sosiale skillene knyttet til deltagelse i idrett øker igjen (Andersen og Bakken 2018). Når NOVA oppsummerer nå- situasjonen, peker de på at det er tydelige sosioøkonomiske forskjeller både når det gjelder rekrutteringen til og frafallet fra organisert idrett. De som kommer fra familier med høyere utdanning og god økonomi, deltar i større grad og fortsetter lengre enn de andre. Nær dobbelt så mange fra høyere sosiale lag deltar i ungdomsidrett, sammenliknet med ungdom som vokser opp med færre ressurser hjemme. Tallene viser en forskjell på hele 56 prosent mot 29 prosent. Gapet i idrettsdeltakelse mellom ungdom med og uten minoritetsbakgrunn har også fortsatt å øke det siste tiåret.

Årsakene til de store sosiale forskjellene i idrettsdeltakelse er sammensatte. Både profesjonalisering og sterkere krav om foreldreinvolvering og stadig økende kostnader er forhold som kan bidra til en mer ekskluderende barne- og ungdomsidrett. Når kostnadene blir for høye, utestenges mange barn fra deltagelse. At barn ikke kan delta på arenaer sammen med andre barn fordi familieøkonomi forhindrer deltagelse er svært alvorlig.

For Nasjonalforeningen for folkehelsen handler det om investering i helse og utjevning av ulikhet for å utjevne ulikhet i helse. Lik mulighet til å delta er med på å utjevne forskjeller som gjør at god helse og levealder blir så ulikt fordelt.

b) Universelle ordninger kombinert med målrettet innsats for de som trenger det mest

Ungdataundersøkelsen viser at de sosiale ulikhetene i idretten ikke utelukkende er et fattigdomsproblem. Ulikhetene viser seg om et mønster av en gradient gjennom hele ungdomsbefolkningen: Jo mer ressurser i hjemmet, desto større deltagelse i idretten. For å skape en inkluderende idrett, er det derfor ikke tilstrekkelig med ordninger rettet mot de aller fattigste. Vi trenger langt bedre innsats for å holde kostnadsnivået nede for alle (treningsavgifter, utstyr, kostnadsnivå i cuper og treningsleire m.m.) og drive aktiviteter på en måte som ikke gjør foreldrenes deltagelse avgjørende for at barna kan være med.

Å få ned utgiftene er et ansvar for de enkelte klubbene og kretsene, men det er også et offentlig ansvar å legge til rette og bidra. Gratis hall-og baneleie, slik for eksempel Trondheim har, er et viktig bidrag for å få ned kostnadene. Det samme er krav om at klubbene skal ta sosialt ansvar for å få tilgang til anleggene, slik Oslo idrettskrets har innført.

En rekke kommuner har iverksatt utlånsordninger for utstyr. Dette er viktig for å bidra til at alle skal kunne delta. Slike sentraler bør opprettes i alle kommuner.

Regjeringen har lansert en ordning med fritidskort om målrettet innsats for at barn fra fattige familier skal få dekket noen av kostnadene til deltagelse. Gjennomført slik at den når de som trenger det uten tunge søknadsordninger, dekker de reelle kostandene og ikke virker stigmatiserende, kan den hjelpe noen. Samtidig er det vesentlig å være klar over at ordninger som hjelper de som har havnet i utenforskap aldri kan erstatte tiltak for å svekke årsakene til ekskludering.

Sosial ulikhet reduseres best med universelle ordninger, kombinert med en ekstra innsats for å få med de som trenger det mest. Dette må realiseres også i idretten. Vi forventer at

stortingsmeldingen adresserer denne store samfunnsutfordringen og kommer med løsninger ut over egne ordninger for de aller fattigste. Det bør også satses på forskning og evaluering for skaffe til veie kunnskap om hva som er de mest virksomme tiltakene for å redusere sosial ulikhet i deltakelse

c) Tilgjengelige anlegg og finansiering

Mange idretter krever tilrettelegging gjennom tilpassede anlegg. Kapasitet kan være et hinder for deltakelse, å få tilpasset kapasitet til behov er derfor viktig for å legge til rette for fysisk aktivitet for alle aldersgrupper. Idrettsmeldingen bør derfor vektlegge utbygging av anlegg framfor støtte til arrangementer.

For å få økt den fysiske aktiviteten er det også viktig med anlegg som kan brukes utenom organisert idrett, som tilrettelagte løkker for fotball og basket eller åpne skøytebaner. Dette krever både investeringsmidler og krav om arealplanlegging som gir plass for anlegg.

Samarbeid med skolene om anlegg er positivt, for å gi skolene gode fasiliteter og mulighet for merbruk etter skoletid.

Det er også positivt å få til samarbeid mellom idrett og skole om aktivitet i skoletid- og skolefritidsordning. Nasjonalforeningen for folkehelsen er imidlertid opptatt av at slik aktivitet ikke skal medføre noen ekstra kostnad for deltakerne, slik at alle har mulighet til å være med.

Idrettsmeldingen må drøfte behovet for endringer i plan- og bygningsloven for å sikre at arealer og tilrettelegging for fysisk aktivitet ivaretas i kommunal planlegging. Plan- og bygningsloven bør både beskytte eksisterende idrettsarealer (krav om erstatningsarealer) og stille minimumskrav til arealer for fysisk aktivitet i boområder.

Sammen med den store bredden av frivillige organisasjoner støtter Nasjonalforeningen for folkehelsen en videreføring av enerettsmodellen som grunnlag for inntekt til idrett og frivillighet. Denne finansieringsløsningen er helt avhengig av at spillemiddelmottagere kan være trygge på at dette organiseres på en måte som ikke bidrar til spilleproblemer. En fortsettelse av dagens modell er derfor ønsket og støttet.

I fordeling av spillemidler til anlegg støtter Nasjonalforeningen for folkehelsen innspill om at dette i større grad bør være behovsprøvd, slik at dekningen kommer opp der den er for lav og der anlegg som bidrar til breddeidrett, som basketløkker, fotballbaner og skøyteanlegg, prioriteres.

Oslo 7. januar 2020

Mina Gerhardsen
Generalsekretær

Tone P. Torgersen
Fagsjef